№ 2

Институт языка литературы и истории
Рукописей
Инв. № 1519. (2)
96 стр
Кир. ФАН СССР гор. Фрунзе

Без разрешения не выдается

Материал по восстанию 1916 г
на территории Фрунз обл.,
собрал Данияров С.

Кемин районундагы Ленин атындагы 67
колхоздун колхозчусу 72 жаштагы
Карачороев Жунуштун сөзү:

18 жашымдан мергенчилик кылдым. Өзүм жетим элем. Эл орус аскер алат деп балдарды бергенче өлгөнүбүз жакшы деп турганда Манап Жусупу Момбот уулу дегендер казак орустун кылычын тартып алыптыр деп угуп, куралданып Ново-Российскага качып калдык, үч күнү камадык. Казак орустар посёлканын ичине чейин кирип алышыптыр. Үч күнү атыштык. Андан кийин Кичи-Кеминге бардык. Барсак Самсоновкага Токмоктон Алма-Атадан солдаттар келип кыргыздарды атышкан калышыптыр.

Кыргыздар туруштук бере албай качып калдык. Орустар үч болушту кубалашып (Жел-Булак, Кара-Кыя, Кашка Суу) биз Кашка-Сууну аша

берерде Толонгуй Ыбрашим 8-9 бардаңке
мени келе качкан эди. Бардаңкени
маанаттар болуп оздеру алынынтыр.
Ыбрашим мага бир бардаңке берди да
жир солдаттарды тозодус деди. Биздер
жолду тозуп жатып калдыс. 20 дап
солдат атгылап келе жаткан эди,
ак кийимчең ак боз ат минген бирөө
бурта атын астыда келе жатыптыр,
Ыбрашимдын баласы Анчимудин бир
катту эле бажы алдынан аттан
кулап тушту. Арыта келе жаткан
солдаттар аттан тушуп эмдин
арасына кирип эле атка башкады.
Биз бийиктерек усту жалында элең
бизге дааша келерин турат, биз
атка бердис. Чоң-Кемениди кездеп бир
атчан, 4 кошо солдат качты, биз алар-
дын алдынан тозуп, баарын арын
таштадыс да кайра бажы кыйгылап-

га келдик. Ол эң маңдатына шыдыштыр
чоруун кодарсак кайы чыгтыг. Ол кайда
Атаке-Сарбалашта 7 саатының иштинде
атсын деп бутруттур. Ол командир
Герман мешен болган сөгүшке каттышкан,
кодарга алган уелге эсен. Оруктар
мызытактарының дамчытаргын чыгарып,
башка-башка оргутуун чиберишкен-
ниң народтарын да башка-башка
оргутушкан. Жолбулак мешен
чыскаактарды да кубалаашкан алар
кагып барган бир тамга кагышкан
аларды камо тутуруп алышкан сургу-
лаан кайттарын жадыын тутуругуда
качырып жиберишкен.
Эдим баары кочуун баргаш үч кадышкан
кончун калыштырып. Жолдардын баары
шоразы кудургак, 2-3 кундан итти
жол тозгуйлар уктап калыр, 40 сол-
даттың аткаруун чиберишкен.

Алар Замбрек менен келиишкен эжен,
таң атканда эле аътыгда коздап ата
башкады. Аны кергенде эле эл кача баш-
тады. Эл туй катып уругун Кожо
кижи кейбишти.

Бул эжуудан мында 5-6 кижи мурун
кыргыздар орто кожууну бузуп таштап-
тар. Кара кожуундагы Хахлов деген
оруттуг бадоп кочаптар дээн. Омоңу
малын кожуундан оо албан тургунда
аламын деп Кадыраама (озу уругиле)
деген кожуу келир да, кожуундан
бува элекке 5 араба орун келген
эжен. Кадыраама аларны кеме чарык
кероог. Ар бир арабаның устунде 2ден
солдат бар эжен, тура чалан эки ужал-
ты карап, кеде чаптапчак кордуң
карра сабан олуруш выбрашла балар.
(Чолоо-Сарт-Бумандага-Рыбачьеже
чур). Выбран туй бооча Бий-Кеминге

кабар кылар. Биз түн катты Ибраимдыкта
барып калдык (он чакты киши) Таң агарганда
Ибраимдыкынан 25 киши болуп, кол товуу
үчүн аттанып барып кол товуп калдык.
Биз барганда Каттамалдагы Сергеевкеге
арабалар келе элек экен. Биздин ичибиз-
де 5 киши мерген экенбиз. Жолдун эки
жагындагы тамдарга кирип тозуп калдык.
Акыры арабалар келип калды. Бир жагын-
дагы (жолдун) эки мерген мында атып кы-
бермиши эле бир солдат кыйылып калды,
калгандары арабалар кубалаган бойдон
эле кетти. Тамдын баарын тешип алган
быз, атпа албай калдык да аттаами-
нин сабан кууруп олтуруп эшике чачы-
нын алдына чыгаң Ибраим жообуз
тозуп калдык. Арабалар казысындан
калды. Бирөө аттардын аттаң бирөө
мылтыкты колуна кармап эки колу
кармап келе жатат.

Ибраим: „Жушуш атты ат"- деди. Мен ард-
ыгам, аӧ кулак кептим. Јол тар болордук-
тар алдында араба токтогондо эле алдың
арабадагылар туша качтының колду
коздоп турганча, биз алардың аӡ-јан
агынының кубалап калдың колдун кезин-
де катык турган экен, катаска туша
качышты. Катра келсек Сайыстардан (арга-
мыркыну) кузьдап келип келип арабаларда
талап кайрыттар. Ибраим экөлөң ардың
эки арабаны алан алып калдык. Бураан-
да 70 мылтык бар экең экиленде
экалаң ок-дары экен. Бааргы алып-
нуп кайтып Чой-Кемиге келип калдык.
Мылтыктарды малаптар болуп алышты.
Мына ушундай кепки экапага окуялар
болду. Эл уркуп кача тушуп, Лакомо
барганда салыстардын Исаланы деги
„чоцу" Атаке-Сарбашты алдырбатбыз
чайпалысты чыгарган слелдер деп аралбай

койду. Атыш чыгып кече каадан доош болду,
5-6 күн атышып калдык. Саяк, Сарбагыштан
300дөй киши чыгып, Ак-Олоңдон жол тосуп
жаттык эле. Дүрбү менен карасак Кап-
чыгайдан келди көздөй 500дөй араба
өткөнүн көрдүк. Ар бир арабада 8-10дон
солдат бар экен. Ошол убакта Анжиан
тарабынан Нарынга аскер келиптир деп
угуп калдык. Ошондон үркүп жөнөдүк.
Үйдүн артынан шашып барабыз
деп бир 300 үйдөн киши (саяк, сарба-
гыштан) көчүп калышкан. Мен да ошолор-
дун ичинде болуучумун. Ошол калкtар
дар жаман кырылды. Өлгөндөн
калганыбыз кыйналып өтүп,
Кытайга бардык да, кайра 1917-жылы
жерге келдик.

Материалы по восстании 1916 г.
на территории Фрунзенской области.

Я, Даниаров Санжирбек,
студент IV курса исторического
факультета Киргосуниверситета
был со 2/I-1953 г. по 2/II-1953 г.
командирован во Фрунзенскую
область для сбора материалов по восстанию 1916 г. в
Киргизии от участников.
Записывал я сам.

Даниаров

7/II-1953 г.